

Nr 128.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.; given Stockholms slott den 14 februari 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gunnar Myrdal.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1947.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen samt med statsrådet Mossberg anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Myrdal, fråga om viss utbyggnad av anläggningarna vid Lindsköldsgruvan inom Adakfältet i Malå socken, Västerbottens län.

Enligt bemyndiganden av Kungl. Maj:t ingick kommerskollegium den 30 december 1940, den 31 augusti 1943 och den 21 juli 1945 för Kungl. Maj:t och kronan överenskommelser med Bolidens gruvaktiebolag — de s. k. legodriftsavtalen — angående bearbetande av staten tillhöriga och till staten upplåtna malmfyndigheter inom vissa utmål i olika malmfält i Västerbottens län. Bolaget åtog sig därvid att på statens bekostnad omhänderhava bryt-

ning, transport och anrikning av malmen från utmälen, däribland vissa utmål omfattande Lindsköldsgruvan, Adakgruvan och den numera utbrutna Karlssongruvan, samtliga inom Adakfältet i Malå socken. Till utbyggnad av gruvanläggningar inom de gruvfält, som inbegripas i avtalen, har riksdagen anvisat anslag om tillhoppa 11 834 000 kronor. Jag torde härutinnan samt för närmare kännedom om avtalen få hänvisa till de redogörelser, som lämnats i propositionerna 1945: 229 och 1946: 311 (bilaga 15).

Till anläggningar för driften inom Adakfältet ha investerats omkring 9 700 000 kronor av de anvisade anslagen å 11 834 000 kronor. Enligt verkställda beräkningar har driften vid fältet under åren 1941, 1942 och 1945 lämnat ett ungefärligt överskott av respektive 16 900, 93 200 och 58 300 kronor, medan under åren 1943 och 1944 vid driften uppkommit underskott av cirka 17 500 respektive 109 200 kronor. Under dessa fem år har sålunda uppstått ett sammanlagt nettoöverskott av omkring 41 700 kronor. Överskottet under åren 1941 och 1942 berodde huvudsakligen därpå, att råmalm, som tidigare brutits och upplagts, tillgodogjorts utan att åsättas något värde samt att en del malm kunnat brytas billigt i Adakgruvans dagbrott och i Karlssongruvan på grund av förut utförda arbeten. Vinsten under första halvåret 1946 har preliminärt beräknats utgöra nära 100 000 kronor men torde för hela år 1946 komma att uppgå till över 500 000 kronor på grund av stegring av kopparpriset.

I Lindsköldsgruvan har under legodriftsperioden egentlig gruvdrift förekommit endast från och med år 1945. Malmen i gruvan är för närvarande tillredd för brytning endast å de s. k. etagera 2 och 3, avseende nivån mellan 50 och 100 meter. Malmen å denna nivå beräknas räcka ytterligare högst tre år. Brytningen sker från en utfraktsort å cirka 100 meters nivå. Föreliggande beräkningar av malmkvantiteterna i gruvan ha visat följande resultat, nämligen ovan 50 meters nivå 300 000 ton råmalm med en kopparhalt av 1,83 procent, mellan 50 och 100 meters nivå 249 000 ton råmalm med en kopparhalt av 2 å 3 procent samt mellan 100 och 168 meters nivå 700 000 ton råmalm med över 4 procent. Intill utgången av år 1946 har ur gruvan utvunnits omkring 10 610 ton slig med ett innehåll av nära 2 500 ton koppar. År 1946 har produktionen i hela Adakfältet uppgått till 13 867 ton slig med ett innehåll av omkring 3 225 ton koppar.

Med skrivelse den 27 december 1946 har *kommerskollegium* överlämnat en av Bolidens gruvaktiebolag uppgjord plan och kostnadsberäkning för tillredning av återstående kända malmtillgångar i Lindsköldsgruvan. I anslutning därtill har kollegium, som i ärendet samrått med Sveriges geologiska undersökning, hemställt om anvisande av ett belopp av 750 000 kronor för ifrågavarande arbeten i en första utbyggnadsetapp av två år. Kollegium anför beträffande planen följande.

Förslaget går ut på att dels en ny etage, kallad nr 4, tillredes med utfraktsort på cirka 170 meters avvägning, dels ock etage nr 1 mellan 50 meters avvägning och dagytan, som tidigare delvis öppnats med undersökningsorter å 50 meters avvägning, tillredes för brytning.

Beträffande etage 4 erfordras avsänkande av uppföringsschaktet från 145 till 208 meters avvägningar, d. v. s. så att tillräckligt utrymme erhålles under utfraktsnivån på 170 meters avvägning för lastningsficka m. m. för uppföringen. Därjämte måste utföras ett system av utfraktsorter, stigschakt till etagens arbetsrum och störtschakt till ovanliggande etager. Sammanlagt räknas med 63 meter uppföringsschakt, 1 051 meter stigort och 1 030 meter horisontalort, vartill kommer utsprängning av vattenbassäng och diverse arbetsplatser samt iordningställande av tappnings- och utfraktsanordningar m. m. Genom dessa anordningar möjliggöres utvinning av malmen i Lindsköldsgruvan ned till den djupaste nivån på vilken malm hittills är känd.

I fråga om etage 1, där en del förberedande arbeten redan äro utförda, erfordras breddning av vissa befintliga orter och drivning av nya utfraktsorter, utsprängning av en del arbetsrum och iordningställande av tappnings- och utfraktsanordningar.

Utom nämnda förberedande arbeten ha vissa, tidigare icke förutsedda anskaffningar och nyanläggningar visat sig önskvärda. Sålunda vore det lämpligt att med hänsyn till de långa leveranstiderna för elektriska motorer anskaffa vissa reservmotorer för att undvika mera långvariga driftinställelser vid motorskador.

Vidare har det befunnits möjligt och lämpligt att utnyttja gällande avtal rörande leverans av elektrisk kraft för generering av värme i befintlig central för uppvärmning av manskapshus, kontor m. fl. anläggningar för driften i en elektrisk ångpanneanläggning under de tider, då kraftuttaget för gruvdriften är nedsatt. Anläggningen beräknas vid nuvarande prisläge bliva amorterad på mindre än tre år.

Kostnaderna för de i planen ingående arbetena, anför kollegium, beräknades med utgångspunkt från prisnivån i november 1946 bliva följande, nämligen drivningsarbeten inom etage 1 kronor 153 900, drivningsarbeten inom etage 4 kronor 793 900, maskiner och inventarier kronor 219 900, oförutsedda utgifter kronor 116 800, pålägg för administrations- och centrala förvaltningskostnader kronor 77 000. Tillredningskostnaderna skulle alltså uppgå till 1 361 500 kronor. Därjämte tillkomme för anskaffning av reservmotorer 37 500 kronor och elektrisk ångpanneanläggning 60 000 kronor eller således sammanlagt 1 459 000 kronor. Kostnaderna beräknades fördela sig på de närmaste fem åren på följande sätt: första året 381 000 kronor, andra året 367 000 kronor, tredje året 269 000 kronor, fjärde året 221 000 kronor och femte året 221 000 kronor. — Kollegium framhåller vidare, att enligt vad Sveriges geologiska undersökning under hand påpekat erfordrades utöver de i planen angivna arbetena vissa diamantborrningar från 170 meters nivå. Kostnaderna för dessa borrningar beräknades uppgå till cirka 12 500 kronor. Härigenom skulle totalkostnaden stiga till 1 471 500 kronor.

I kalkylerna, anför kollegium vidare, hade hänsyn icke tagits till att det kunde befinnas lämpligt och påkallat att ekonomisk hjälp lämnades för att åstadkomma samlingslokaler för personalen vid gruvfältet. Det hade emellertid från arbetarhåll gjorts preliminär framställning om stöd för åstadkommande av ett Folkets hus. Tomt för ett sådant kunde anvisas inom gruvområdet. Vederbörandes planer hade ännu icke tagit fastare former och det vore därför icke möjligt att nu precisera beskaffenheten och omfattningen av den hjälp, som kunde behövas, exempelvis huruvida ett kontant engångsbidrag

eller ett lån vore påkallat. Möjlighet borde beredas att ur det belopp, som erfordrades för den första utbyggnadsetappen, lämna ekonomiskt stöd för uppförande av ett Folkets hus.

Kollegium förklarar sig vidare finna det riktigt att de föreslagna tillredningsarbetena snarast möjligt påbörjades och fullföljdes i den takt, som ur gruvdriftens synpunkt vore påkallad. Kollegium anför härutinnan i huvudsak följande.

Lindsköldsgruvan bidrar för närvarande med över hälften av sligproduktionen vid Adakfältet. Fortsatt drift i denna gruva i ungefär nuvarande omfattning är nödvändig om verksamheten i fältet skall kunna uppehållas vid en ekonomiskt lämplig storlek.

Den råmalm, som beräknas kunna brytas i etage 1, har endast en medelhalt av 1,8 procent koppar, såvitt man nu kan bedöma. Det är för närvarande knappast lönande att bearbeta en isolerad kopparmalmsfyndighet med så låg kopparhalt, om än den ligger nära gränsen till brytvärdhet. Genom att denna råmalm i förevarande fall är avsedd att tillföras anrikningsverket vid Adak i den mån ledig anrikningskapacitet kan utnyttjas utan tillbakasättande av tillgodogörandet av den rikare malmen inom Adakfältet bör den kalkylmässigt belastas endast med den merkostnad, som den förorsakar vid brytning och behandling. Utförda beräkningar ha visat att vid den kapacitet, som uppforderings- och anriknings- m. fl. anläggningar inom Adakfältet nu hava, det vid nuvarande pris- och kostnadsnivå torde bli lönande att under dessa förutsättningar även tillgodogöra fyndighetens ifrågavarande fattigare delar.

Legodriften av statens gruvor i Västerbottens län igångsattes på sin tid för förbättrande av försörjningsläget beträffande koppar, sedan kopparimporten nästan helt avstängts. Kopparhandeln på världsmarknaden är numera fri och koppar har hittills kunnat köpas och importeras i erforderliga kvantiteter till komplettering av den inhemska tillverkningen. Samma starka försörjningsmotiv som tidigare för legodriftens fortsättande föreligga sålunda numera icke. Dock saknas icke tecken till en viss åtstramning på kopparmarknaden. Det torde därför vara skäl att söka bibehålla den nuvarande inhemska koppartillverkningen, i den mån så kan ske på ekonomiskt tillfredsställande sätt.

Tillgången på kopparmalm i de av Bolidens gruvaktiebolag drivna egna gruvorna förefaller att vara i avtagande. Upprätthållande tills vidare av bolagets koppartillverkning i Rönnskär vid nuvarande storleksordning av cirka 15 000 ton per år torde sålunda icke vara möjligt utan tillskott av den malm, som kommer från legodriftsgruvorna.

Behovet av ny arbetskraft för utförande av de föreslagna arbetena, anför kollegium slutligen, beräknas till sjutton man, således ett jämförelsevis litet antal.

*Departements-
chefen.*

Lindsköldsgruvan inom Adakfältet är för närvarande en av våra förnämsta kopparfyndigheter. De största och på koppar rikaste malmpartierna i gruvan äro emellertid icke tillredda för brytning. Kommerskollegium har nu överlämnat en av Bolidens gruvaktiebolag uppgjord plan angående tillredning av ifrågavarande malmtillgångar i gruvan. För tillredningen enligt planen samt för vissa andra ytterligare arbeten skulle erfordras 1 471 500 kronor. För den första utbyggnadsetappen, beräknad till två år, begäres 750 000 kronor. Vid ett genomförande av förslaget skulle den sammanlagda investeringen vid Adakfältet komma att uppgå till 11 171 500 kronor.

Vid en överläggning inom handelsdepartementet med representanter för kommerskollegium, statens industrikommission, Sveriges geologiska undersökning och 1945 års gruvutredning har den ekonomiska och tekniska betydelsen av denna nya investering ytterligare belysts. Såsom kommerskollegium framhållit torde den föreslagna investeringen vara nödvändig för att driften vid fältet på längre sikt skall kunna drivas fullt rationellt. Det är emellertid naturligt, att denna investering liksom andra investeringar inom gruvindustrien är riskbetonad. Det ekonomiska utfallet av investeringen blir nämligen i mycket hög grad beroende på fluktuationerna i kopparpriset, vilka alltid brukat vara mycket kraftiga. För år 1946, då priset på kopparsuccesivt steg från 1 150 till 1 320 kronor per ton, torde överskottet å driften vid Adakfältet preliminärt kunna beräknas utgöra minst 500 000 kronor. Sedermera har priset ytterligare höjts till 1 540 kronor per ton, vilket motsvarar hittills gällande stoppris. Slutligen har enligt beslut av statens priskontrollnämnd denna dag stoppriset höjts till 1 700 kronor per ton. Vid sådant förhållande synes man, om produktionen kan upprätthållas i ungefär nuvarande omfattning, ha anledning att för den närmaste framtiden räkna med ett jämförelsevis tillfredsställande resultat av legodriften. De för närvarande tillredda malmerna i Lindsköldsgruvan räcka emellertid vid brytningens nuvarande omfattning ytterligare högst tre år. Därest de nu föreslagna tillredningsarbetena komma till utförande, möjliggöres enligt planen en brytning av i genomsnitt sammanlagt cirka 160 000 ton råmalm per år från Lindskölds- och Adakgruvorna. Den kända malmtillgången beräknas vid denna brytning räcka omkring tolv år. För amortering och förräntning av nedlagt kapital inom denna tidrymd vid en räntesats av 3 procent erfordras ett nettoöverskott, motsvarande en annuitet av 10,0462 procent. Vid en sammanlagd investering av 11 171 500 kronor utgör det behövliga nettoöverskottet omkring 1 120 000 kronor per år. Enligt gällande avtal utgår till gruvaktiebolaget ersättning för legodriften med 15 procent å driftsöverskottet. Om samma villkor antagas gälla under hela amorteringstiden, erfordras för att täcka såväl ränta och amortering som ersättning till bolaget ett bruttoöverskott av omkring 1 320 000 kronor. Beträffande utsikterna att nå ett överskott av denna storleksordning må erinras, att det vid genomförande av de framlagda planerna kan beräknas, att utbytet av kopparsuccesivt skall kunna avsevärt förbättras på grund av att malmen i Lindsköldsgruvans etage 4 är rikare än malmen i övriga etager. Vid en årlig brytning av 160 000 ton råmalm med ett genomsnittligt innehåll av 3 procent kopparsuccesivt, varav cirka 90 procent torde kunna utvinnas i form av färdig metall, skulle den utvunna kvantiteten kopparsuccesivt komma att uppgå till omkring 4 300 ton per år jämfört med 3 225 ton under år 1946. Under antagande av oförändrade produktionskostnader per ton utvunnen kopparsuccesivt — ett antagande som torde få betraktas som någorlunda realistiskt, eftersom de fasta kostnaderna sjunka när produktionen ökas, vilket i viss utsträckning kan neutralisera en eventuell ökning i rörliga kostnader — skulle det framtida bruttoöverskottet vid det pris på kopparsuccesivt

som gällde under första halvåret 1946, nämligen 1 150 kronor per ton, komma att utgöra cirka 270 000 kronor per år. För varje stegring av kopparpriset med 100 kronor per ton kan överskottet beräknas öka med cirka 430 000 kronor. Vid det i dag fastställda stoppriset, 1 700 kronor per ton, skulle bruttoöverskottet sålunda bli omkring 2 600 000 kronor per år. Under angivna förutsättningar skulle gruvdriften ännu vid ett så jämförelsevis lågt medelpris på koppar som 1 400 kronor per ton lämna ett bruttoöverskott, som jämnt motsvarade räntabilitetsanspråken. Vid ett medelpris på koppar av cirka 1 100 kronor per ton skulle värdet av den producerade sligen däremot endast uppgå till ungefär samma belopp som driftskostnaderna och något överskott sålunda icke uppstå. Det bör emellertid understrykas, att här anförda beräkningar av det ekonomiska utfallet vid olika prisförutsättningar äro synnerligen ungefärliga.

Vid nuvarande kopparpris eller vid ett pris, som i varje fall icke understiger det i dag fastställda stoppriset med mer än högst cirka 300 kronor, kan gruvdriften i Adakfältet sålunda förväntas tills vidare lämna ett fullt tillfredsställande överskott. Det pris, som kan erhållas för koppar, framställd av gruvaktiebolaget, är emellertid i främsta rummet beroende av priset på importerad koppar. Sistnämnda pris svarar för närvarande i stort sett mot stoppriset. Man kan på längre sikt dock icke bortse från möjligheten av en så kraftig importprissänkning, att räntabiliteten äventyras. Det kan därför icke med säkerhet sägas, att det framtida resultatet av legodriften vid Adakfältet kommer att medgiva full amortering och förräntning av där investerade medel. Det må emellertid erinras om att tidigare gjorda investeringar till väsentlig del motiverats av försörjningsbehovet under kriget. Detta kunde i och för sig, på samma sätt som skett i många liknande fall, ha motiverat en nedskrivning av förut gjorda investeringar till ett värde, som med större säkerhet kunnat antagas bli fullt förräntat och amorterat. En sådan nedskrivning synes dock icke böra företagas förrän man närmare kan bedöma huruvida kopparpriset mer varaktigt sjunker till en sådan nivå att fullständig amortering och förräntning av det hittills nedlagda kapitalet omöjliggöres.

En förutsättning för att hittills företagna investeringar i största möjliga utsträckning skola kunna bli räntabla, är i varje fall att här föreslagna tillredningsarbeten komma till stånd. Under alla omständigheter synas utsikterna vara gynnsamma för att den därmed förbundna nyinvesteringen skall visa sig räntabel. Denna nya investering måste därför framstå icke blott såsom tekniskt nödvändig utan även som ekonomiskt försvarlig. Därjämte må framhållas önskvärdheten av att på ifrågavarande område upprätthålla en viss krigsberedskap.

Såsom skäl mot att utföra de föreslagna arbetena kan anföras, att det i nuvarande ekonomiska läge är nödvändigt att i görligaste mån begränsa den statliga investeringsverksamheten. Jag vill emellertid erinra om att den för tillredningsarbetena erforderliga arbetsstyrkan beräknas till endast sju

man. Läget på arbetsmarknaden torde därför icke utgöra något avgörande hinder för de föreslagna åtgärderna. Då dessutom ifrågavarande arbeten icke synas medföra större anspråk på nyanskaffning av sådana maskiner och annan utrustning, varpå knapphet råder, torde ej heller ur materialsynpunkt några vägande invändningar kunna resas mot planens genomförande.

Det torde vidare böra erinras om att nu gällande legodriftsavtal, som utgör en förutsättning för utnyttjandet av malmtillgångarna i Adakfältet, utlöper under den tidsperiod, varunder resultatet av de föreslagna investeringarna beräknas framkomma, nämligen med utgången av år 1950. Med hänsyn härtill kunde måhända försiktigheten bjuda att icke nu binda nytt kapital i gruvfältet utan i stället avvakta en tidpunkt, då förhållandet mellan staten och gruvaktiebolaget kunde fixeras på tillräckligt lång sikt. Det bör emellertid kunna förutsättas — särskilt om den nu ifrågasatta rationaliseringen av gruvdriften kommer till stånd — att både staten och gruvaktiebolaget, när frågan om nytt avtal aktualiseras, skola vara beredda till fortsatt samarbete och att för båda parter godtagbara villkor för detta samarbete då skola kunna uppnås. Den omständigheten att avtalet endast gäller till ingången av år 1951 torde således icke böra hindra att arbetena nu påbörjas.

Jag finner sålunda övervägande skäl tala för att de föreslagna tillredningarna komma till stånd och förordar, att medel nu anvisas för utförande av arbetena under den första utbyggnadstappen. Mot de i ärendet gjorda kostnadsberäkningarna har jag icke något att erinra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter om överförande till riksstatens inkomstsida av den del av uppkommande överskott, som motsvarar normal förräntning av de i företaget investerade medlen, och om disposition av övriga överskottsmedel för avskrivning av de anvisade förlagsfondsanslagen.

Kollegii förslag om ekonomiskt stöd för att åstadkomma ett Folkets hus vid Adakfältet finner jag synnerligen beaktansvärt. Denna fråga synes emellertid böra handläggas enligt bestämmelserna i kungörelsen den 11 december 1942 (nr 913) om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler.

Med hänsyn till angelägenheten av att arbetena påbörjas snarast möjligt torde 250 000 kronor av det av kommerskollegium nu föreslagna beloppet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Återstoden, 500 000 kronor, torde böra upptagas i riksstaten för nästa budgetår.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.* å kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av kronor 250 000;

dels ock för budgetåret 1947/48 ett investeringsanslag av kronor 500 000.

Kungl. Maj:ts proposition nr 128.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Ivan Eckersten.
